

MINISTER
Rodziny i Polityki Społecznej

Warszawa /zgodnie ze znacznikiem czasu/

DPS-V.070.7.2022.JS

Pan
Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika
Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

odpowiadając na pismo znak: III.554.2.2021.JA z dnia 5 stycznia 2022 r. w sprawie sytuacji dzieci z niepełnosprawnościami przebywających w domach pomocy społecznej, pod kątem możliwości ich przeniesienia do rodzinnej pieczy zastępczej lub rodzin adopcyjnych, w uzupełnieniu do wcześniej korespondencji w przedmiotowym zakresie prowadzonej pomiędzy RPO, a Ministerstwem, przekazuję poniższe wyjaśnienia.

Przede wszystkim należy podkreślić, że w przypadku kiedy rodzice nie mogą sprawować opieki nad dzieckiem, podstawową formą wsparcia, bez względu na stopień niepełnosprawności dziecka, powinno być umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej, w szczególności w ramach jej rodzinnych form. Umieszczenie dziecka w domu pomocy społecznej powinno być i zwykle jest możliwością wykorzystywaną ostatecznie i wynika z oceny zasadności umieszczenia w domu pomocy społecznej w każdym indywidualnym przypadku. Przy czym jak wskazał Pan Rzecznik w swoim piśmie, przyjęcie do domu pomocy społecznej osoby małoletniej następuje za pisemną zgodą jej przedstawiciela ustawowego, po uzyskaniu zezwolenia sądu opiekuńczego.

Zgodnie z danymi, będącymi w posiadaniu Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, w Polsce według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. ogółem w domach pomocy społecznej prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego i na ich zlecenie przebywało 698 osób urodzonych od roku 2003 (czyli według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. będących osobami nieletnimi). Dane za rok 2021 są w chwili obecnej w trakcie opracowywania. Wyjaśnić należy, że osoby nieletnie kierowane są w głównej mierze do domów pomocy społecznej dla dzieci

i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie (ewentualnie domów łączonych na zasadach wynikających z ustawy o pomocy społecznej).

Przy czym w opinii Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej nawet w sytuacji umieszczenia dziecka w domu pomocy społecznej odpowiednie służby i instytucje powinny podejmować działania mające na celu ewentualną zmianę jego sytuacji.

W kwestii zgłaszania dzieci przebywających w domach pomocy społecznej do ośrodków adopcyjnych należy wskazać, iż zgodnie z art. 164 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 821, z późn. zm.) rodzice, podmiot leczniczy, organizator rodzinnej pieczy zastępczej, dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego oraz inna instytucja lub osoba, które powzięły informację o dziecku uzasadniającą zakwalifikowanie dziecka do przysposobienia, zgłaszają tę informację do ośrodka adopcyjnego działającego na terenie województwa, w którym przebywa dziecko. Ustawa nie przewiduje w tym zakresie żadnych wyjątków. Oznacza to zatem, że w każdej sytuacji, kiedy sytuacja prawna dziecka jest uregulowana, każda instytucja w której dziecko przebywa, zobowiązana jest do zgłoszenia dziecka do ośrodka adopcyjnego. Zgodnie art. 154 ust. 1 ww. ustawy, prowadzenie procedur przysposobienia oraz przygotowanie osób zgłaszających gotowość do przysposobienia dziecka, stanowi wyłączną kompetencję ośrodka adopcyjnego. Instytucja w której przebywa dziecko nie ma prawa podejmować decyzji, czy dziecko kwalifikuje się do przysposobienia czy też nie, jest to bowiem jak podkreślono powyżej, zadanie ośrodka adopcyjnego.

Zgodnie z art. 166 ust. 1 ustawy kwalifikacja dziecka do przysposobienia krajowego obejmuje:

- 1) diagnozę psychologiczną dziecka;
- 2) określenie specyfiki potrzeb dziecka w kontekście prawidłowego doboru rodziny;
- 3) dokonywaną przez psychologa ocenę stopnia możliwości nawiązania przez dziecko więzi emocjonalnej w nowej rodzinie;
- 4) ustalenie sytuacji prawnej rodzeństwa dziecka;
- 5) dokonywaną przez psychologa analizę aktualnych więzi dziecka z bliskimi mu osobami;
- 6) analizę całościowej sytuacji dziecka w celu zbadania, czy przysposobienie leży w jego najlepszym interesie, dokonywaną na podstawie opinii, o których mowa w art. 139a ust. 1 pkt 1, 2, 4 i 5.

Dodatkowo w ust. 2 tego przepisu wskazano, że przy kwalifikowaniu dziecka do przysposobienia ośrodek adopcyjny współpracuje w szczególności z asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny - z podmiotem

organizującym pracę z rodziną, koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej, placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, regionalnymi placówkami opiekuńczo-terapeutycznymi, interwencyjnymi ośrodkami preadopcyjnymi, podmiotami leczniczymi, placówkami oświatowymi, jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, sądami oraz Policją.

Konstrukcja powyższych przepisów wskazuje, iż kwalifikacja dziecka do przysposobienia jest całym zespołem czynności podejmowanych przez ośrodek adopcyjny, których efektem może być zakwalifikowanie lub też niezakwalifikowanie małoletniego do przysposobienia. Oceny zasadności kwalifikacji lub braku kwalifikacji dokonuje zatem ośrodek adopcyjny.

Informuję również, że Ministerstwo prowadzi obecnie prace analityczne dotyczące przedmiotowych zagadnień tj. sytuacji małoletnim w domach pomocy społecznej, jak również działań podejmowanych w celu zmiany ich sytuacji.

Przedstawiając powyższe wyjaśnienia należy dodać, że obecnie zakładanym kierunkiem zmian w systemie usług społecznych jest koncepcja deinstytucjonalizacji, mająca na celu przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym.

W Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej opracowany został strategiczny dokument dotyczący deinstytucjonalizacji usług społecznych w Polsce pn. Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna na lata 2021-2030 (z perspektywą do 2035 r.). Procedowany obecnie dokument stanowi wytyczne do działań z zakresu rozwoju usług społecznych zgodnych z ideą deinstytucjonalizacji zakładając m.in. priorytet usług społecznych realizowanych w środowisku zamieszkania nad usługami stacjonarnymi, rozwój lokalnych i zindywidualizowanych usług, w tym usług o charakterze zapobiegającym, które mają ograniczyć konieczność opieki instytucjonalnej. Jednym ze strategicznych celów określonych w Strategii jest *Zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci*. Zakładanymi efektami działań zaplanowanych do realizacji w Strategii w tym zakresie będą m.in. rozwój rodzinnej pieczy zastępczej, w tym ukierunkowanej na dzieci z niepełnosprawnością i chore oraz wdrożenie działań zmierzających do tego, aby każde dziecko mogło wychowywać się w rodzinie lub środowisku zbliżonym do rodzinnego.

Strategia zakłada również zmianę sposobu funkcjonowania domów pomocy społecznej poprzez m.in. wykonanie audytu domów w zakresie wskazań do pobytu w tej formie opieki osób w nich przebywających.

Wdrożenie zapisów Strategii będzie wymagało szeregu zmian przepisów prawa, niemniej jednak już w chwili obecnej w resorcie rodziny procedowany jest projekt ustawy o zmianie ustawy

o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw (UD 135). Projekt ten zawiera zmiany mające na celu m.in. przyspieszenie procesu deinstytucjonalizacji oraz rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej w Polsce. W projekcie przewidziano m.in. zmiany z zakresie wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych (w tym specjalistycznych) i prowadzących rodzinne domy dziecka, ułatwienia w zakresie przekształceń rodzin zastępczych niezawodowych, zmiany w zakresie zatrudniania osób do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich.

Z poważaniem

up. Ministra Rodziny i Polityki Społecznej

Stanisław Szwed

Sekretarz Stanu

/-podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/